

## תוכן העניינים

### עמוד

|                         |    |
|-------------------------|----|
| מבוא.....               | 4  |
| סקירת ספרות.....        | 5  |
| שיטת העבודה והמחקר..... | 9  |
| ממצאים.....             | 18 |
| סיכום.....              | 19 |
| מקורות.....             | 20 |
| נספח.....               | 21 |

## מבוא

נושא העבודה הוא סימון מוצרי מזון כבריאים (צבע ירוק) או מסוכנים לבריאות (צבע אדום) והשפעתו האפשרית על התנהגות צרכנים מבחינת הנטייה לקנות ממנו פחות או שזה לא משפיע.

עבוד זו תסקור ספרות מקצועית מהארץ והעולם, בה נראה שההשפעה לא חד משמעית ולא מביאה בכל מקרה למהפכה גדולה בצריכת מזון בריאות.

תמריצים הם כלים מרכזיים בכלכלה התנהגותית ציבורית ומשמשים במגזר הציבורי והפרטי כדי להשפיע על התנהגות. לאחרונה הוכח עניין בשימוש בתמריצים כספיים כדי לקדם התנהגויות בריאות רצויות ולהרתיע התנהגויות לא בריאות.

כלכלה התנהגותית, הנדונה בעבודה זו, משלבת תובנות מהפסיכולוגיה עם חוקי הכלכלה ומספקת הסברים להתנהגויות אנושיות.

כלכלה התנהגותית נותנת נקודת מבט על הדרך בה אנשים מקבלים החלטות. הנדים ודחיפות של הממשלה לאזרחים, יכולים לקדם כלכלה התנהגותית הוגנת ובריאה כמו למשל לא לצרוך מוצרים עם שומן גבוה. עם זאת, לעתים יש חשש שמדיניות יכולה לפעמים להקדים את המדע. בחינת יישומים התנהגותיים בקרב חוקרים הדגישו בעקביות כי יש להעריך ולחדד ללא הרף מדיניות של התערבות ודחיפה כדי לבדוק את יעילותה. באמצעות הערכות כאלה וחיזוק מבוסס ראיות, מטרות של שיפור הבריאות לציבור בעלות נמוכה יכולה באופן סביר לכסות את עלות תכנית ההתערבות של גורמי ממשל (Matjasko, & Al., 2016).

אכן, מי שמעורב בקביעת מדיניות כלכלית ברחבי העולם שם לב יותר להיבטים מכלכלה התנהגותית. עקרונות מרכזיים מתחום זה יכולים לעזור למי שעוסקים בבריאות הציבור לתכנן התערבויות משמעותיות ומעשיות בנושא ביחס לעיצובי תמריצים לרכישת מזון (Vlaev & Al., 2019).

חשוב לציין כי כאשר מנהיגים מדיניות השואפת לפשט מוצרים ותמריצים, או להסביר מה הם מכילים ומה בריא בהם ומה לא, יש להגן באגרסיביות על צרכנים מפני ניצול התנהגותי, ולהימנע מלמנף את ההינדים ככלי לפרסום ושיווק של מוצרים או שירותים. לא חסרים מקרים של דחיפת מכירות בביטוח בריאות, הגנה על פרטיות האזרחים, הפחדות בגין שינויי אקלים ולכן שכנוע לרכוש מוצרים שמונעים אותם, ואלו ממחישים את היישום של כיוון לא נכון שאליו יכולים לגלוש ההינדים והשפעותיהם. (Bhargava & Loewenstein 2015)

הגואל (2021) בדק האם הצרכן הישראלי אכן שם לב ופועל לפי סימון מזון. האם סימון המוצרים בישראל אכן אפקטיבי לשכנע את הציבור בהקפדה על מזון בריא?

עבודה זו תבחן השערות מחקר:

1. הינד ממשלתי של סימון מזון כ-לא בריא, יביא להפחתת קניית מזון כזה על ידי צרכנים.
2. צרכנים בודקים יותר או פחות את המרכיבים של המוצרים מאז הסימון.
3. ההשפעה של סימון אדום על מוצרים שמוגדרים לא בריאים, מביאה לגידול בקניית מוצרים אחרים בריאים יותר.

## שיטת מחקר:

הרצת שאלון המייל או בטלפון ל 30 צרכנים מפוזרים באוכלוסייה מבחינת גיל, מגדר ומיקום, שיתמקד בהרגלי קניות שלהם ותגובתם לסימון מוצר מזון כ-לא בריא, בדיקה האם זה אכן מרתיע אותם מלרכוש אותו.

## סקירת ספרות

הסקירה ממוקדת בהתנהגות צרכנים כתגובה למדיניות של דחיפה או הינד ממשלתי בעד או נגד צריכת מוצרים או שירותים.

יש לציין כי כלכלה התנהגותית אינה חלופה מקיפה לכלכלה ניאו-קלאסית, שאחד ממאפייניה הוא שוק עם תנאים של ביקוש והיצע. כלכלה התנהגותית עשויה להגיע לא למקום של כלכלה חופשית אלא להיות תלויה במאפיינים של פטרנליזם מצד המדינה והממשלה, כפי שהיא עשויה להיטמע בקרב אנשים שלהם יש אינטרס שבחירותיהם יוגבלו על ידי הממשלה. לכאורה אפשר לטעון שזה מצב שבו אנשים שנמצאים בממשלה יודעים כביכול יותר טוב מהאזרח עצמו מה טוב לו ומה לא. נובעת מזה טענה שזה יכול לעזור לאנשים להגיע להחלטות ולבחירות טובות יותר, בדיוק כמו שזה מניח שקובעי המדיניות יודעים טוב יותר מאשר האזרחים לדאוג לטובת האינטרס של הפרט.

כלכלה התנהגותית נותנת תובנות ונקודות מבט על האופן על פיו אנשים מקבלים החלטות. בתחום זה יש לציין שגם ניואנסים מאד עדינים מהסביבה יכולים להיות בעלי השפעות משמעותיות על התנהגות של צרכנים. להטמעת תובנות מכלכלה התנהגותית במדיניות של שמירת בריאות הציבור מצד הממשלה יש פוטנציאל לשפר את בריאות האוכלוסייה. עם זאת הדברים לא באים בקלות ובאופן אוטומטי של צפייה שכל הציבור יישמע מיד להוראות המשלה ולכן יש להדגיש ששילוב כלכלה התנהגותית בתוכניות ובמדיניות ממשלתית לבריאות הציבור דורשת תכנון קפדני מראש, כולל ניסיון לצפי תגובות הציבור, היות ומדובר בנושא שיש לו עלויות ומשאבים ציבוריים (Matjasko, & Al., 2016).

לאור זה, בנושא התערבויות ממשלתיות בנושא כלכלה התנהגותית, כמו למשל המלצות של משרד הבריאות לא לצרוך מזון מסוים, לא קל להגדיר מתי התערבויות כאלה מצד הממשלה נוטות להפוך לכפייה (זה מתרחש במצב בו דחיפה והינד ממשלתי הופכים לכפייה). היות וכלכלה התנהגותית היא תחום חדש יחסית, ספרות המחקר אינה עשירה במחקרים בנושא.

מחקרים רבים שנעשו במדגמים קטנים יחסית, מהווים במקרים רבים מהוות דוגמאות שקשה מהן להכליל ולהסיק מסקנות כלליות בתחום זה. בעיה אחרת בנושא מחקרים כאלה היא הטיית פרסום. נמצא כי מחקרים שמצאו כי גישות כלכלה התנהגותית הן יעילות, סביר יותר שיתפרסמו, בהשוואה למחקרים שלא מצאו יעילות בכלכלה התנהגותית והינדי משמלה שקשורים לה.

לגבי האפקטיביות של ההינדים עצמם, כאשר הדחפים הוערכו, הם היו לעתים קרובות בעלי השפעות קטנות, השפעות קצרות מועד, או שתייהן. יחד עם זאת יש להדגיש כי גם אפקטים